

พระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ สร้างสรรค์วัฒนธรรมแห่งปัญญา*



พระธรรมโกศลารย์ (ประยูร รัมมจิตโต)
สมณศักดิ์ปัจจุบัน พระพรหมบันทิต
(ป.ร.๙,ศ.,ดร.,ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์, อัคคมหาบันทิต)
กรรมการมหาเถรสมาคม
–ประธานสภากล่าววิชาชีวะโลก
เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร
ประธานศูนย์พระปริยัตินิเทศก์แห่งคณะสงฆ์
ประธานศูนย์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ
อุปนายิกสถานมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันนี้องค์กรต่าง ๆ ได้ร่วมมือกันจัดเสวนาเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๗ พรรษา ในหัวข้อเรื่องว่า “พระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ สร้างสรรค์วัฒนธรรมแห่งปัญญา”

วัฒนธรรมเป็นวิถีแห่งการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม วิถีชีวิตที่ดีต้องมีปัญญาเป็นเครื่องนำทาง ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “อนุโธ ยถา চিত্মন্ত্বজ়েহুয় คนไม่มีปัญญา ก็เหมือนคนตาบอดที่เหยียบไปได้แม้มันไฟที่ล่องทาง” โลคราติกล่าวไว้ทำนองเดียวกันว่า “An unexamined life is not worth living ชีวิตที่ไม่ใช้ปัญญาตรวจสอบตนเองไม่มีค่าควรแก้ การดำรงชีวิต”

ตามว่า พระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ควรจะร่วมมือกันสร้างสรรค์วัฒนธรรมแห่งปัญญาขึ้นมาได้หรือไม่ ตอบว่า พระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์แม้จะไม่ร่วมมือกันเลย ก็สามารถสร้างสรรค์วัฒนธรรมแห่งปัญญาขึ้นมาได้ แต่ก็มีอุปสรรคอยู่ที่ประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ถูกนำไปใช้เพื่อลรังวิถีชีวิตที่งมงายไร้ปัญญา นั่นคือ บางครั้งพระพุทธศาสนาถูกบิดเบือนให้กลายเป็นไสยศาสตร์และการยึดติดคำว่า(Dogmatism) วิทยาศาสตร์อาจนำไปสู่ความเป็นวิทยาศาสตร์นิยม (Scientism) หรือความหลงยึดติดในวิทยาศาสตร์จนมองข้ามความสำคัญของศาสนาและจริยธรรม

* การปาฐกถาในการประชุมเสวนาเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เรื่อง “พุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ สร้างสรรค์วัฒนธรรมแห่งปัญญา” ณ ห้องประชุม L01 ตึกกลม คณวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ถนนพระรามที่ ๖ แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๗

มนุษย์ที่สมบูรณ์

พระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ต่างเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรม ชาวพุทธเปรียบเทียบคนที่มีความรู้ทั้งสองด้านเหมือนคนที่มีดวงตาสองข้าง(ทวิจักษณ์) ดวงตาข้างหนึ่งคือความรู้ด้านศาสนา ส่วนดวงตาอีกข้างหนึ่งคือความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และความรู้ที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ คนที่มีความรู้ทั้งสองด้านเช่นนี้จัดเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ท่านพุทธท้าลเปรียบเทียบวิธีชีวิตของมนุษย์ที่สมบูรณ์ว่าเหมือนการโถนาด้วยความลองตัว คนลงมือโดยรานโถนาด้วยความลองตัวคือความตัวรู้กับความตัวแรง ความตัวรู้เป็นความแก่มีประสบการณ์สูงในการโถนา รู้ภาษาชาวนาดี มั่นเดินและหยุดตามคำลั่งของชาวนา ความตัวนี้มีความรู้แต่ไม่แรงหากไถ ชาวนาจึงจับมาเที่ยมคู่กับความอีกตัวหนึ่งที่เรียกว่าความตัวแรง มันเป็นความหุ่มที่มีแรงหากไถแต่ไม่รู้ภาษาชาวนา เมื่อชาวนาออกคำลั่งให้เดิน ความตัวรู้จะขับตัวออกเดิน ความตัวแรงก็ออกแรงหากไถไปด้วยกัน การโถนาสำเร็จได้ด้วยการเที่ยมความลองตัวคือตัวรู้กับตัวแรงเข้าด้วยกัน การทำงานชีวิตของมนุษย์ที่สมบูรณ์ก็ต้องมีทั้งตัวรู้และตัวแรง ตัวรู้คือ ความรู้ด้านศาสนาและจริยธรรม ส่วนตัวแรง คือ ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม

มนุษย์ในอดีตเคยมีความรู้ทั้งด้านศาสนาและวิทยาศาสตร์สำหรับดำรงชีวิตในสังคมแต่คนที่ว้าไม่มักสนใจและห่างจากความรู้ด้านหนึ่ง ดังที่นักวิทยาศาสตร์หลายคนไม่สนใจศาสนา นักศาสนาหลายคนไม่สนใจวิทยาศาสตร์ เมื่อนักวิทยาศาสตร์ตั้งวงสนทนากับนักศาสนาที่มักจะคุยกันไม่รู้เรื่องเพระพูดกันคนละภาษาถึงไม่กว่านั้นนักวิทยาศาสตร์และนักศาสนาจึงสนใจในการใช้สมองกันคนละซีกนั่นคือนักวิทยาศาสตร์นัดใช้สมองซีกซ้าย ในขณะที่นักศาสนานัดใช้สมองซีกขวา

โรเจอร์ สเปอร์ (Roger Sperry) ผู้ได้รับรางวัลโนเบลในปี ๒๕๖๔ ทำการวิจัยพบว่า สมองสองซีกของคนเรา คือ สมองซีกซ้าย (Left Brain) และสมองซีกขวา (Right Brain) ต่างทำงานเป็นอิสระจากกัน แต่ก็มีส่วนเชื่อมต่อข้อมูลถึงกันได้ เมื่อเครือข่ายคอมพิวเตอร์สองเครื่องที่ทำงานเป็นอิสระจากกันแต่ก็เชื่อมต่อถึงกันด้วยระบบอีเธอร์เน็ต (Ethernet) การทำงานของสมองทั้งสองซีกมีหน้าที่ต่างกัน นั่นคือ สมองซีกซ้ายทำหน้าที่ในการคิดหาเหตุผล ในการใช้ตรรกะและคณิตศาสตร์ คนที่ชอบใช้สมองซีกซ้ายจึงถนัดในด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์

ล้วนสมองซึ่กขวากำหนดที่ควบคุมอารมณ์และสร้างจินตนาการ คนที่ชอบใช้สมองซึ่กขวาก็จะมีความสามารถทางด้านศึกษา ปรัชญา และศิลปะ

ความฉลาดของคนไม่ได้ขึ้นอยู่กับขนาดของสมอง แต่ขึ้นอยู่กับการใช้สมองทั้งสองข้างทำงานประสานสอดคล้องกันได้มากน้อยเพียงใด ดังนั้น คนที่ใช้สมองทั้งสองขือกทำงานอย่างสมดุล ย่อมเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เข้าเป็นผู้ที่มีความรู้ทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์ ปรัชญา ศาสนาและศิลปะ เราเรียกคนประเภทนี้ว่า **เรอเนลซองซ์ แมน** (Renaissance Man) หมายถึงผู้รอบรู้วิทยา การแพทย์แบบ(Polymath) ตัวอย่างอัจฉริยะประเภทนี้ คือ **ลีโอนาร์โด ดาวินชี** (Leonardo da Vinci) ผู้เป็นจิตรกรเอกของโลก เขาวาดภาพเหมือนจริง (Realistic) โดยศึกษาภายในร่างกาย (Anatomy) ของคน เรายังจักภาพวดที่ได้ตั้งของเขานี้ว่า “โมนาลิซ่า” นอกจากนี้ เขายังเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่ยอดเยี่ยมและได้มีความคิดสร้างสรรค์ในประดิษฐกรรมหลายอย่าง จนถือกันว่าเขาเป็นอัจฉริยะที่สามารถรวมองค์ความรู้ทั้งด้านวิทยาศาสตร์ ปรัชญาและศิลปะไว้ในคนเดียว กัน ซึ่งเป็นเรื่องยากที่เราจะพบคนที่สมองซึ่กช้ายและซึ่กขวากำหนดประสานกลมกลืนอย่างเต็มที่ได้เหมือนกรณีของ **ลีโอนาร์โด ดาวินชี**

ในประเทศไทยมีบุคคลที่เป็นเรอเนลซองซ์ แมน นั่นคือ พราบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชน การที่พระองค์ท่านได้จัดสิทธิบัตรสิ่งประดิษฐ์กังหันน้ำชัยพัฒนา ทรงทำโครงการฝันหวานและอื่น ๆ และทรงถึงความถนัดในด้านวิทยาศาสตร์ ในขณะเดียวกัน การที่พระองค์ท่านทรงดูแลและวางแผนการก่อสร้างลักษณะสถาปัตยกรรมอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะทรงพระราชชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนกที่บ่งบอกถึงความความสันพระราชนิพนธ์ในพระพุทธศาสนา อาจกล่าวได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นอัจฉริยะที่สามารถรวมองค์ความรู้ทั้งด้านวิทยาศาสตร์ พระพุทธศาสนา และศิลปะไว้ในพระองค์ ท่านอย่างครบถ้วนสมบูรณ์

ความใจกว้างในพระพุทธศาสนา

การที่คนคนเดียวจะมีความรู้ทั้งด้านพระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์เช่นนี้เป็นเรื่องที่เป็นไปได้ไม่ยาก ทั้งนี้เพราะปัญญาในพระพุทธศาสนาและปัญญาในวิทยาศาสตร์ไม่ได้ขัดแย้งกันหากแต่ส่งเสริมสนับสนุนซึ่กันและกัน ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “นาหຳ ວິກຸຂເວ ໂລເກນ

“วิวัฒนา” เป็นต้น แปลความว่า “ภิกขุทั้งหลาย เรากล้าหาดย้อมไม่ขัดแย้งกับชาวโลก แต่ชาวโลกย้อมขัดแย้งกับเรา ธรรมชาติย้อมไม่ขัดแย้งกับใครๆ ในโลก”

ธรรมชาติคือคนที่ศักดิ์สิทธิ์ธรรมและประการธรรม คำว่าธรรมหมายถึงความจริงตามธรรมชาติที่มีอยู่เองโดยไม่มีการแต่งเติมเสริมต่อ คำว่าปัญญาในพระพุทธศาสนาหมายถึงการรู้เห็นความจริงในธรรมชาติตามที่เป็นจริง(ยถกถวนทั้สสนะ) สัจธรรมความจริงในธรรมชาติที่มีการค้นพบไม่ว่าจะโดยนักศาสนารือนักวิทยาศาสตร์ก็ย้อมเป็นสัจธรรมอยู่วันยังค่ำ เหมือนกับทองย้อมเป็นทองตลอดเวลา

แม้พระพุทธศาสนาได้ค้นพบสัจธรรมความจริงในธรรมชาติแล้วพระพุทธศาสนา ก็ไม่มีการผูกขาดสัจธรรมความจริงนั้นไว้เฉพาะในพระพุทธศาสนา ชาวพุทธสามารถรับความจริงในธรรมชาติที่นักวิทยาศาสตร์ต่างทายอยกันค้นพบภายหลังการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

ปัญญาที่ได้จากการตรัสรู้ทำให้พระพุทธเจ้าทรงเป็นลัพพัญญาคือรอบรู้สัจธรรมลึกลับซึ่งเป็นความจริงในธรรมชาติ พระองค์ทรงนำสัจธรรมความจริงที่ค้นพบมาประกาศเปิดเผยเพียงบางส่วนเท่านั้น พระพุทธเจ้าไม่ได้สอนทุกเรื่องที่พระองค์ตรัสรู้ แต่สอนเฉพาะเรื่องที่สำคัญและจำเป็นต่อการดับทุกข์ของ世人 พระพุทธเจ้าทรงอธิบายว่า เรื่องที่พระองค์ตรัสรู้มีมากมายมหาศาล เหมือนกับใบไม้ในป่าทั้งป่า แต่เรื่องที่ทรงนำมาสั่งสอนมีน้อยนิดเหมือนใบไม้ในกำมือหนึ่ง เราจึงเรียกเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงนำมาสั่งสอนว่าธรรมคำเมืองเดียว ธรรมที่พระพุทธเจ้าไม่ได้สอนไว้นั้นย้อมรวมถึงสัจธรรมความจริงในธรรมชาติที่วิทยาศาสตร์ประกาศเปิดเผยต่อมานั้นเอง ข้อนี้สอนคล้องกับพุทธพจน์ที่ว่า

“อุปปatha วา ภิกขุเว ตถาคตานं อनुบุปatha วา” เป็นต้น แปลความว่า “ภิกขุทั้งหลาย พระตถาคตเจ้าทั้งหลายจะอุบัติขึ้นหรือไม่ก็ตาม ราตุนั่นคือ ธรรมสูตร (ความดำเนินอยู่ตามธรรมชาติ) ธรรมนิยาม (กฎธรรมชาติ) อิทัปปัจจยตา (ภาวะที่สัจธรรมลึกลับตามเหตุตามปัจจัย) ก็ยังมีอยู่ พระตถาคตเจ้าย้อมตรัสสู่ทัวร์วิชช์ธงราตุนั่นนั้นแล้วบอก แสดง บัญญัติ แต่งตั้ง เปิดเผย จำแนก ทำให้เข้าใจง่าย”

สัจธรรมความจริงมีอยู่ตลอดกาล เพียงรอเวลาให้บุคลากรนักศาสนาหรือนักวิทยาศาสตร์ได้มานั่นพบ นี่คือท่าที่แบบใจกว้างที่ทำให้พระพุทธศาสนาไม่เคยทะเลาะหรือขัดแย้งกับวิทยาศาสตร์

วิธีการแห่งปัญญา

นอกจากจะมีท่าทีแบบใจกว้างดังกล่าวมาแล้ว พระพุทธศาสนา�ังมีวิธีการแสวงหาความจริงที่สอดคล้องกับวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) ดังที่เบอร์รันเดอร์ รัสเซลล์ (Bertrand Russell) นักปรัชญาผู้ได้รับรางวัลโนเบลกล่าวไว้ว่า “พระพุทธศาสนาเป็นที่รวมของปรัชญาแบบเก็งความจริงและปรัชญาวิทยาศาสตร์ พระพุทธศาสนานำเสนอวิธีการทางวิทยาศาสตร์และใช้วิธีการนั้นแสวงหาความจริงจนถึงที่สุด”

วิธีการแสวงหาความจริงในพระพุทธศาสนาเรียกว่าอริยสัจ ๔ ประกอบด้วยกิจหรือขั้นตอนในการดำเนินการ ๔ ประการ ดังต่อไปนี้

๑. การกำหนดรูปทุกอย่าง (ปริญญา) คือ การเข้าใจสภาพและขอบเขตของปัญหา เช่น เมื่อเป็นโรคก็ต้องรู้ว่าเป็นโรคอะไร ร้ายแรงแค่ไหน

๒. การค้นหาสมุทัย (ปหานะ) คือ การสืบสາหาต้นตอของปัญหาเพื่อจะได้แก้ปัญหาได้ตรงจุด เช่นเดียวกับการค้นหาสมภูมิฐานของโรค

๓. การเก็บนิรธ (สัจฉิกริยา) คือ การคาดคะเนถึงลักษณะที่แก้ปัญหาได้ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ต้องบรรลุ เช่นเดียวกับการคาดหวังว่าโรคนั้นรักษาได้หายขาดหรือเพียงทุเลาเบาบาง

๔. การดำเนินตามมรรค (ภารนา) คือ การฝึกฝนปฏิบัติตามมรรคหรือเพื่อให้บรรลุถึงลักษณะไร้ปัญหา

วิธีการแบบอริยสัจ ๔ ขั้นตอนนี้เทียบเคียงได้กับวิธีการทางวิทยาศาสตร์ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญในการแสวงหาความจริง ๔ ประการ ดังนี้

๑. การกำหนดขอบเขตของปัญหา (Unsolved Problems) เช่น เมื่อ พ.ศ. ๒๐๘๙ โคเปอร์นิคัส (Copernicus) พยายามตอบปัญหาทางด้านดาราศาสตร์ที่ว่าพระอาทิตย์ หรือโลกเป็นศูนย์กลางของจักรวาล คนสมัยโน้มนึ่งเชื่อว่าโลกเป็นศูนย์กลางของจักรวาล

๒. การตั้งสมมติฐาน (Hypotheses) เช่น โคเปอร์นิคัส รวบรวมข้อมูลเบื้องต้นแล้วตั้งสมมติฐานว่า พระอาทิตย์เป็นศูนย์กลางของจักรวาล

๓. การคาดคะเน (Predictions) เช่น โคเปอร์นิคัลสามารถคาดคะเนการโคจรของดาวเคราะห์บนท้องฟ้าอย่างถูกต้องโดยอาศัยข้อสมมติฐานที่ว่า พระอาทิตย์เป็นศูนย์กลาง

ของจักรวาล

๔. การพิสูจน์ทดลอง (Experiments) ช่วยยืนยันความถูกต้องของข้อสมมติฐานที่ตั้งไว้ เช่น ในสมัยโคเปอร์นิคัลล์ยังไม่มีกล้องส่องดูดาวที่มีอานุภาพสูงพอที่จะพิสูจน์ข้อสมมติฐานของเขาว่าพระอาทิตย์เป็นศูนย์กลางของจักรวาล ข้อสมมติฐานนี้จึงเป็นเพียงทฤษฎีหนึ่ง ต่อมา ใน พ.ศ. ๒๑๓๒ กาลิเลโอ(Galileo)สามารถใช้กล้องส่องดูดาวสองพิสูจน์และยืนยันความจริงของทฤษฎีนี้

วิธีการแก้ปัญหาแบบอริยสัจในพระพุทธศาสนาและวิธีการทางวิทยาศาสตร์จัดเป็นวิธีการแห่งปัญญาเหมือนกัน เราสามารถเทียบเคียงขั้นตอนในวิธีการทั้งสองได้ดังนี้

๑. การกำหนดรูปทุกอย่าง = การกำหนดขอบเขตของปัญหา
๒. การค้นหาสมутทัย = การตั้งสมมติฐาน
๓. การเก็บนิริช = การคาดคะเน
๔. การดำเนินตามมรรค = การพิสูจน์ทดลอง

วิธีการแสวงหาความจริงในพระพุทธศาสนาเป็นวิธีการแห่งปัญญา เพราะไม่ล่งเสริมให้เชื่ออย่างมagy พระพุทธศาสนาสอนให้ตรวจสอบข้อสมมติฐานอย่างรอบคอบก่อนที่จะปัลงใจเชื่ออะไรลงไป ดังข้อแนะนำ ๑๐ ประการที่พระพุทธเจ้าประทานไว้ในกาลามสูตรว่า

๑. อาย่าตวนเชือโดยพังตามกัมมา (มา อนุสสติ)
๒. อาย่าตวนเชือโดยการถือลีบๆ กัมมาเป็นประเพณี (มา ประมุประราย)
๓. อาย่าตวนเชือเพราะข่าวลือ (มา อิติกิราย)
๔. อาย่าตวนเชือเพราะอ้างตำรา (มา ปิฎกกลมปathaเนน)
๕. อาย่าตวนเชือเพราะตระกะ (มา ตกกิเหตุ)
๖. อาย่าตวนเชือเพราะการคาดคะเน (มา นายเหตุ)
๗. อาย่าตวนเชือเพราะอาการที่ปรากฏภายนอก (มา อาการปริวิตกุเกน)
๘. อาย่าตวนเชือเพราะเข้ากันได้กับทฤษฎีของเรา (มา ทิกุจินิชามากุขนุติยา)
๙. อาย่าตวนเชือเพราะมีลักษณะนาเชือถือ (มา ภพพุรูปตา)
๑๐. อาย่าตวนเชือเพราะคิดว่าผู้พูดนั้นเป็นครูของเรา (มา ลมโน โน ครูติ)

ข้อแนะนำของพระพุทธเจ้าทั้ง ๑๐ ประการชวนให้ระลึกถึงวิธีการแสวงหาความจริง ในปรัชญาลัมกประภากล่าววิทยา (Phenomenology) ที่กำหนดให้คนเรารับรู้ประภากล่าววิทยา ตามที่เป็นจริงโดยไม่มีการนำเออคติ ข้อมูลมติฐานหรือความเชื่อล่วงตัวเข้ามาตีความเพิ่มเติม แต่อย่างใด คำพูดของอุลเซล(Husserl)ที่ว่า “กลับไปหาลิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็น (Back to things themselves)” มีความเดียวกันกับคำว่า “ถกภูตภานทั้สสนะ(รู้เห็นตามที่เป็นจริง)” ในพระพุทธศาสนา

วิธีการพิสูจน์ทดลองความจริง

พระพุทธเจ้าสรุปไว้ท้ายกาลามสูตรว่า “เมื่อใด ท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านี้เป็นกุศล ไม่มีโทษ ท่านผู้รู้สรเรสเวริญ เมื่อสามารถให้บริบูรณ์แล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุข เมื่อนั้น ท่านทั้งหลายควรเข้าถึงธรรมเหล่านั้นอยู่”

พุทธพจน์นี้แสดงว่า ก่อนที่เราจะปลงใจเชื่อเรื่องใด เราต้องทำการพิสูจน์ทดลองให้เกิดการรู้เห็นด้วยตนเองในเรื่องนั้น การพิสูจน์ทดลองในพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นที่ประสบการณ์ตรง วิธีการทดลองความจริงในทางพุทธศาสนาเน้นการทดลองทางความคิด (Thought Experiment) มากกว่าการทดลองเชิงประจักษ์ (Empirical Experiment) ดังนั้น สังธรรมความจริงในพระพุทธศาสนาจึงเป็นอัตติวิสัย (Subjectivity) ที่รู้ได้เฉพาะตน (ปัจจัตตั้ง)

การทดลองทางความคิดในพระพุทธศาสนาอาศัยวิปัสสนารมฐานเป็นเครื่องมือ ดังกรณีที่เกิดความโกรธในใจ เรายังต้องรู้เท่าทันธรรมชาติและโทษภัยของความโกรธ และพยายามตับความโกรธนี้ด้วยการปล่อยวาง เรายังต้องรู้ด้วยตนเองว่า “หากความโกรธได้อยู่เป็นสุข (ก็คงจะดี) ความรู้นี้เป็นผลจากการทดลองทางความคิด

วิทยาศาสตร์ใช้ทั้งวิธีการทดลองทางความคิดและการทดลองเชิงประจักษ์เป็นเครื่องพิสูจน์ความจริง ในการทดลองทางความคิด นักวิทยาศาสตร์ใช้คณิตศาสตร์เป็นเครื่องมือพิสูจน์ความจริง ซึ่งต่างจากวิธีการทดลองทางความคิดในพระพุทธศาสนาที่อาศัยวิปัสสนารมฐาน เป็นเครื่องมือ

ตัวอย่างหนึ่งของการทดลองทางความคิดเกิดขึ้นในวงการวิทยาศาสตร์ใน พ.ศ. ๒๕๔๘ เมื่ออัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ (Albert Einstein) และเพื่อนร่วม ๓ คน ทำการทดลองเกี่ยวกับกลศาสตร์ ควบคุมตั้ง โดยเรียกการทดลองครั้งนี้ว่า EPR Experiment

คำว่า ความต้ม (Quantum) เป็นภาษาلاتินแปลว่า “ขนาดใหญ่” หรือ “จำนวนเท่าไร” เป็นคำที่ใช้พูดถึงจำนวนหรือขนาดพลังงานของอะตอม ส่วนคำว่า กลศาสตร์ความต้ม (Quantum Mechanics) เป็นสาขานี้ของฟิสิกส์ที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ในลิ่งที่มีขนาดเล็กกว่าอะตอม

ไอน์สไตน์ทำการทดลองกับอะตอมของแสง เขาเลือกอนุภาคแห่งอะตอมของแสงที่ชื่อว่า โฟโตอนมาทำการทดลองทางความคิดครั้งนี้ ไอน์สไตน์แบ่งอนุภาคโฟโตอนออกเป็น ๒ ส่วนคือ A กับ B และไปคนละทาง ทั้ง A และ B ต่างก็เป็นอนุภาคของแสงเจิงเคลื่อนที่ด้วยความเร็วของแสง ไอน์สไตน์พบว่า โฟโตอนทั้งสองจะเคลื่อนที่ไปในทิศทางตรงกันข้ามเสมอ นั่นคือ ถ้า A ไปทางเหนือ B จะไปทางใต้ ไอน์สไตน์ลงสัญญา B รู้สึกหน้าได้อย่างไรว่า A จะไปทางไหน และเลือกไปในทางตรงกันข้ามตลอดเวลา ถ้าอนุภาค A กับ B จะรู้สึกทิศทางความเคลื่อนไหวของอีกฝ่ายได้ก็ต้องใช้วิธีสื่อสารถึงกันด้วยความไวกว่าแสง แต่วิธีการสื่อสารเช่นนั้นเป็นไปไม่ได้ เพราะโฟโตอนทั้งคู่เป็นอนุภาคของแสงเจิงเคลื่อนที่ด้วยความเร็วของแสงเท่านั้น ตามทฤษฎีล้มพัทธภาพของไอน์สไตน์ ไม่มีอะไรเคลื่อนที่ได้เร็วกว่าความไวของแสง ดังนั้น อนุภาค A กับ B จึงไม่น่าจะมีซ่องทางสื่อสารถึงกันได้ ไอน์สไตน์บอกว่าพระเจ้าคงไม่ส่งโทรศิท์ให้กับ A และ B เป็นแน่

ไอน์สไตน์สรุปว่า เมื่อกลศาสตร์ความต้มอธิบายไม่ได้ว่ามีอะไรเป็นเครื่องสื่อสารระหว่างอนุภาคทั้งสอง นั่นแสดงถึงข้อบกพร่องของกลศาสตร์ความต้ม ไอน์สไตน์จึงว่ากลศาสตร์ความต้มยังไม่สมบูรณ์ นี่คือผลแห่งการทดลองทางความคิดของไอน์สไตน์

การที่ไอน์สไตน์หาคำตอบไม่ได้ว่าทำไม่ไฟต่อน A กับ B ซึ่งอยู่แยกกันเจิงเคลื่อนที่สอดคล้องกันได้ เพราะไอน์สไตน์ตั้งสมมติฐานว่า โฟโตอนทั้งสองนั้นเป็นอนุภาค (Particle) ที่แยกขาดจากกันและมีเทคโนโลยีที่ตั้งอยู่ ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง กลศาสตร์ความต้มในปัจจุบันได้พิสูจน์แล้วว่า ทำไม่ไฟต่อน A กับ B เจิงเคลื่อนที่สอดคล้องกันเหมือนกับว่าต่างฝ่ายต่างสื่อสารถึงกันได้ นักวิทยาศาสตร์ชาวฝรั่งเศสชื่อแอลสเปค(Aspect) และคณะได้ทำการทดลองเมื่อพ.ศ. ๒๕๔๕ แล้วยืนยันว่า ไฟต่อน A และ B ที่อยู่ห่างกันถึง ๑๓ หลาได้เคลื่อนที่อย่างสอดคล้องกันเหมือนกับว่า ว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะไปทางไหน

นักวิทยาศาสตร์แห่งกลศาสตร์ค่อนตัวอธิบายปรากฏการณ์นี้ว่า โฟตอน A และ B ไม่ต้องสื่อสารถึงกันโดยเคลื่อนที่อย่างประسانลอดคล้องกันได้ เพราะทั้ง A และ B เป็นความจริงหนึ่งเดียวที่แยกจากกันไม่ได้ (Non-separable Reality) นั่นหมายความว่า โฟตอน A และ B มีลักษณะเป็นคลื่น(Wave) จึงสามารถไปปรากฏได้หลายแห่งในเวลาเดียวกัน โฟตอน A และ B ไม่ใช่องุ况คดังที่อนุสัมพันธ์เข้าใจเสมอไป

การที่โอนล์ไตน์เข้าใจว่า โฟตอน A และ B เป็นอนุภาคก็ถูกเพียงครึ่งหนึ่ง ความจริงอีกครึ่งหนึ่งคือ โฟตอนยังเป็นคลื่นอีกด้วย อันที่จริง โฟตอนหรือองค์ประกอบของอุบัติภัยแห่งอะตอมของแสงนี้มี “ทวิลักษณ์ (Duality)” ที่มีลักษณะตรงกันข้ามสองอย่างอยู่ในตัว คือ เป็นทั้งคลื่นและอนุภาค เมื่อยุ่งตามธรรมชาติของมันโดยไม่มีคนเข้าไปสั่งเกต โฟตอนก็มีลักษณะเป็นคลื่น แต่เมื่อมีคนพยายามจับมันมาสั่งเกตทดลอง โฟตอนก็ปรากฏเป็นอนุภาค นี้เป็นเรื่องแปลกมากที่ความจริงพื้นฐานทางฟิสิกส์ขึ้นอยู่กับมุมมองของผู้วิจัย ดูเหมือนว่าความจริงพื้นฐานนี้ก็เป็นอัตโนมัติ (Subjectivity) เช่นเดียวกับลัจฉะรวมความจริงในพระพุทธศาสนา

เติมเต็มพระพุทธศาสนาด้วยปัญญาวิทยาศาสตร์

เมื่อได้เห็นแล้วว่า พระพุทธศาสนาไม่ได้ขัดแย้งกับวิทยาศาสตร์ เพราะทั้งสองฝ่ายต่างใช้วิธีการแห่งปัญญาและหากความจริง เรื่องที่ควรพิจารณาต่อไป ก็คือว่า เป็นได้หรือไม่ที่พระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์จะร่วมมือกันสร้างสรรค์วัฒนธรรมแห่งปัญญาขึ้นมา เราเห็นว่า ความร่วมมือกันเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ถ้าเราจะพยายามทำการบูรณาการพระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์เข้าด้วยกัน

คำว่า “บูรณาการ” (Integration) หมายถึงการนำสิ่งที่แยกกันมาเชื่อมโยงเข้าด้วยกันจนเกิดองค์รวม (the whole) ถ้าปัญญาในพระพุทธศาสนา กับปัญญาทางวิทยาศาสตร์ต่างเติมเต็มให้กันและกัน ก็จะก่อให้เกิดบูรณาการที่พึงประสงค์

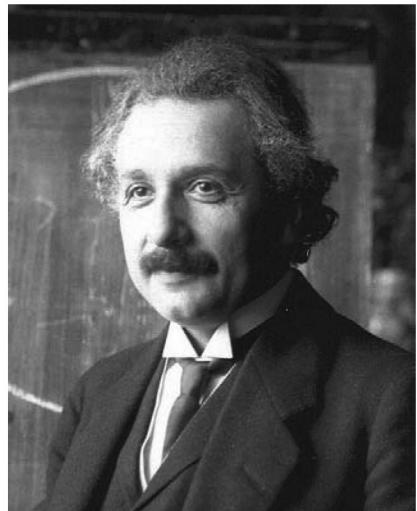
การบูรณาการเป็นการเติมเต็มให้สมบูรณ์ ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า พระพุทธศาสนาหรือวิทยาศาสตร์ไม่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง การบูรณาการที่ว่านี้หมายถึงการเชื่อมโยงที่เกิดขึ้นภาย ในจิตใจของผู้ที่ต้องการมีความรู้ทั้งด้านพระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ ทำอย่างไรเราจึงจะสามารถนำปัญญาทางวิทยาศาสตร์มาเติมเต็มให้กับปัญญาทางพระพุทธศาสนา

ที่ว่าเต็มใจให้ลมหายใจหมายความว่า ในมุมมองของพระพุทธศาสนา ปรากฏการณ์ทั้งหลายในโลกสามารถช่วยให้คนเข้าถึงธรรมได้ทั้งสิ้น เมื่อมองโลกให้เป็น เราจะเห็นธรรมแม้แต่การฟังเพลงที่ไม่เนื้อหาเกี่ยวกับธรรมก็ช่วยให้บรรลุธรรมได้ ดังมีเรื่องบันทึกไว้ในคัมภีร์มั่งคลัตถที่บันทึกไว้ว่า พระติสละເຄຣະຟູ້ປົບປັບວິປັລສະນາກຣມສູານອຸ່ນປະຈຳກຳລັງເດີນຜ່ານສະບັວຂະນະນັ້ນມີຫຼິງສາວຄນໍ້າເກີບດອກບັວພຣັອມກັບຮ້ອງເພັນຍ່າງອາຮມຄົດ ເນື້ອເພັນທີ່ເຂອຮ້ອງມີອຸ່ນວ່າ

“ດອກບັວເຊື້ອໂຄກນິທ ບານແລ້ວແຕ່ເຫັນຫຼື
ຖຸກແລ່ງພຣະອາທິຕິຍີແພດເພາໃຫ້ເຫິຍແທ່ງໄປຜັນໃດ
ສັດວົງທັງຫລາຍຝູ້ຄົງຄວາມເປັນມຸ່ນໜູ້ໜູ້
ຍ່ອມເຫິຍແທ່ງໄປດ້ວຍກຳລັງແທ່ງໜ່າວັນນັ້ນ”

พอฟังເພັນນີ້ຈະບັລຶງ ພຣະຕິສະເຄຣະບຣລຸເປັນພຣະວອຮ້ານຕໍ່ທັນທີ

ວັນນີ້ຄ້າທ່ານຕັ້ງໃຈຄົກໝາເຮືອງພຣະພຸතສະນາກີບວິທີຍາສາສົດໄດ້ ພອຄົກໝາຈະບັລຶງທ່ານອາຈະໄດ້ດວງຕາເຫັນຮຽມກີບັນໄດ້ ຮຽມມີອຸ່ນຫຼຸກຫນຸກແທ່ງ ຄ້າທ່ານມອງໂລກເປັນ ທ່ານຈະເຫັນຮຽມຮຽມທີ່ວ່ານັ້ນຄົດປຣມຕະສັຈະຫວີ່ຄວາມຈົງໃນຕ້າວອງ ເນື້ອທ່ານຄົກໝາວິທີຍາສາສົດຢ່າງຖຸກຕ້ອງທ່ານອາຈະເຂົ້າສົ່ງປຣມຕະສັຈະຜ່ານທາງວິທີຍາສາສົດກີບັນໄດ້



อัลเบრຕ ไอ้น්ලටින් ເປັນຕ້ວອຍ່າງຂອງຄົນທີ່ຄົກໝາ ພິສິກສ່ອຍ່າງລຶກສິ້ງແລະເຂົ້າສົ່ງແກ່ນຂອງພິສິກສ ເນື້ອ ໄອນ්ලටින්ເຂົ້າສົ່ງສັຈະຮຽມແທ່ງທານໝູ້ລັ້ມພັກພາພ ແກ້ໄຂໄດ້ປະກາສວ່າ “ກາຣຄິດຫາເຫຼຸຜລທາງວິທີຍາສາສົດສາມາຮັດ ຂ່ວຍສາສນາໄດ້ອີກທາງໜຶ່ງ” (Scientific reasoning can aid religion in yet another sense.)

ຜູ້ທີ່ເຂົ້າສົ່ງແກ່ນຂອງພິສິກສ່ຍ່ອມເຫັນສຣພິ່ງເປັນໜຶ່ງເດືອຍ ຕາມແນວແທ່ງສມກາຮອງໄອນ්ලටින්ທີ່ວ່າ $E=mc^2$ ທີ່ໝາຍເສີ່ງວ່າພັກລັງຈາກກົດລົສສາຮ ສລາຮກົດພັກລັງຈານ ຄ້າ

เรามองเห็นลิ่งทั้งหลายเชื่อมโยงโดยความเป็นลนามพลังงานเดียวกันทั้งหมด ทุกลิงทุกอย่างจะเป็นหนึ่งเดียว ความเป็นหนึ่งเดียวนั้นไม่ได้แยกออกเป็นจิตหรือเป็นสสาร

ยิ่งวิทยาศาสตร์สาขาฟิสิกส์ซึ่งเป็นแกนนำของวิทยาศาสตร์สาขาต่างๆค้นพบความจริงมากขึ้นเท่าไร ก็ยิ่งยืนยันลัจธรรมความจริงของพระพุทธศาสนาในเรื่องอนัตตามากขึ้นเท่านั้น

อะตอมกับอนัตตา

ตลอดเวลากว่า ๒,๔๐๐ ปีที่ผ่านมา ทฤษฎีทางฟิสิกส์ที่คนสมัยโบราณยอมรับได้ขัดแย้งกับคำสอนสำคัญบางประการในพระพุทธศาสนา นั่นคือทฤษฎีอะตอมขัดแย้งกับคำสอนเรื่องอนัตตา

คำว่า อะตอม(Atom) เป็นภาษากรีก แปลว่า สิ่งที่ตัดแบ่งย่อยออกໄไปไม่ได้(Uncuttable) ชาวกรีกโบราณเชื่อว่าลิ่งที่เป็นมูลฐานของจักรวาลเป็นอณูที่เล็กที่สุดที่เรียกว่า ปรมาณุ หรือ อะตอม ซึ่งแบ่งย่อยต่อไปไม่ได้อีกแล้ว มันเป็นสาร (Substance) คือสิ่งที่ดำรงคงอยู่ได้ด้วยตัวมันเอง

ทฤษฎีอะตอมสมัยโบราณขัดแย้งกับคำสอนเรื่องอนัตตาในพระพุทธศาสนา ท่านอย่าเข้าใจผิดว่าอนัตตาในพระพุทธศาสนานั้นหมายเพียงแค่ว่าไม่มีตัวตนการ(Self)หรือไม่มีวิญญาณ อมตะ(Soul)ในตัวคนเราเท่านั้น อนัตตามีความหมายมากกว่านั้น ทั้งนี้ เพราะพระพุทธเจ้าทรงใช้คำว่า “สพเพ ธรรมा อนตุตา” หมายความว่าลิ่งทั้งหลายทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นจิตหรือเป็นสสารล้วนเป็นอนัตตาทั้งล้วน แม้แต่โนโครโโฟนที่ใช้พูดอยู่ในขณะนี้ก็เป็นอนัตตา เช่นกัน คำว่าอนัตตาหมายถึงว่าไม่มีตัวตนหรือตัวตนเที่ยงแท้การอยู่ภายใต้ตัวคนเรา(Non-self) และไม่มีสิ่งคงที่ถาวร ในโลกภายนอก(Non-substantiality) คำสอนเรื่องอนัตตาเนี้ยจึงขัดแย้งกับทฤษฎีอะตอมสมัยโบราณ นับเป็นเวลากว่า ๒,๐๐๐ ปีมาแล้วที่นักปรัชญาและนักวิทยาศาสตร์ต่างยืนยันเป็นเสียงเดียวกันว่ามีอะตอมคือสิ่งที่เล็กที่สุดที่ไม่อาจแบ่งย่อยໄไปได้อีก อะตอมก็คืออัตตาในทางฟิสิกส์

ในบรรดาศาสนาสำคัญของโลก มีพระพุทธศาสนาเพียงศาสนาเดียวที่สอนเรื่องอนัตตา วิทยาศาสตร์สมัยโบราณได้ประกาศว่ามีอะตอมซึ่งเท่ากับสนับสนุนคำสอนเรื่องอัตตาในศาสนาอื่น จนกระทั่ง เมื่อประมาณ ๑๐๐ ปีที่ผ่านมา นักวิทยาศาสตร์ได้ค้นพบโครงสร้างของอะตอม

นั่นคือ อะตอมยังถูกแบ่งย่อยไปได้อีก อะตอมเกิดจากการรวมตัวของอนุภาคซึ่งเป็นประจุไฟฟ้า คือ อิเล็กตรอน โปรตอน นิวตรอน การคั่นพบที่กล้ายเป็นเครื่องสนับสนุนคำสอนเรื่องอนัตตา ในพระพุทธศาสนา

พลิกล็อกวนตั้มคั่นพบท่อไปว่า “ไฟต่อนหรือส่วนประกอบอย่างแห่งอะตอมของแสง เป็น” ทวิลักษณ์ (Duality) “ มีลักษณะสองอย่างที่ขัดแย้งกันอยู่ในตัว คือ ไฟต่อนเป็นทั้งอนุภาค และคลื่น ถ้าเราบอกว่าไฟต่อนเป็นอนุภาค ก็เป็นมุมมองที่สุดโต่งข้างหนึ่ง ถ้าเราบอกว่าไฟต่อน เป็นคลื่น ก็เป็นมุมมองที่สุดโต่งอีกข้างหนึ่ง ทวิลักษณ์มีประกายอยู่ในพระพุทธศาสนา เช่นกัน นั่นคือทัศนะที่ว่าโลกมีทั้งความมี(อัตถิตา)และความไม่มี(นัตถิตา) ถ้าเราบอกว่าลิงทั้งปวงมีอยู่ ก็เป็น สุดโต่งข้างหนึ่ง ถ้าเราบอกว่าลิงทั้งปวงไม่มีอยู่ ก็เป็นสุดโต่งอีกข้างหนึ่ง พระพุทธศาสนาได้เสนอ มุมมองสายกลางหรือมัชณิมาปฏิปทาที่ไม่ข้องแยะสุดโต่งทั้งสองข้างนั้น ดังพุทธพจน์ในขันนสูตร ดังต่อไปนี้

“โลกนี้โดยมากอาศัยส่วนสุดโต่ง ๒ ข้าง คือ ความมีและความไม่มี เมื่อบุคคลเห็น เหตุเกิดแห่งโลก ด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอยู่ ความไม่มีในโลกก็ไม่มี เมื่อบุคคลเห็นความดับแห่งโลกด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอยู่ ความมีในโลกก็ไม่มี... ข้อที่ว่า “ลิงทั้งปวงมีอยู่” นี้เป็นส่วนสุดโต่งข้างหนึ่ง ข้อที่ว่า “ลิงทั้งปวงไม่มีอยู่” นี้เป็นส่วนสุดโต่งอีก ข้างหนึ่ง แต่ความแสดงธรรมโดยสายกลาง ไม่เข้าไปข้องแยะส่วนสุดโต่งทั้งสองข้างนั้น”

การพิลิกล็อกวนตั้มบอกร่วมกับ “ไฟต่อนเป็นทั้งอนุภาคและคลื่น” ทำให้ยืนยันว่า “ไฟต่อนมีลักษณะที่ขัดแย้งกันอยู่ในตัว” เมื่อมีความมีกับความไม่มีในตัวเดียวกัน ที่ว่า “ไฟต่อนเป็นอนุภาค” เพราะมันต้องมี “เทศะ” หรือ “ตั้งอยู่” ของมัน แต่ไฟต่อนเป็นคลื่น “ไม่ตั้งอยู่” ของมัน แต่ไฟต่อนเป็น “แสง” ที่กระจายไปทั่วทิศโดยไม่จำเป็นต้องมี “เทศะ” แต่อย่างใด ไฟต่อนเป็นคลื่น เพราะไม่ถูกจำกัดโดย “เทศะ” เมื่อไม่ถูกจำกัดโดย “เทศะ” ไฟต่อนหนึ่งจึงสามารถประกายในที่หลอย่างเดียวได้ พร้อมกัน การแผ่กระจายของไฟต่อนก็ “เหมือนการกระจายตัวของวงคลื่นในสระน้ำที่เราทุ่มก้อนหินลงไป” ไฟต่อนมีความเป็นจริงหนึ่งเดียวที่แยกจากกันไม่ได้ (Non-separable Reality) การคั่นพบร่องน้ำช่วยยืนยันคำสอนเรื่องปฏิจจสมุปบาทในพระพุทธศาสนาที่ว่า “ลิงทั้งหลายอาศัยกันและกันเกิดขึ้น ไม่มีลิงใดตั้งอยู่ได้” ด้วยการแยกออกจากลิงอื่นโดยเด็ดขาด ทุกสิ่งทุกอย่างต่างเชื่อมโยงกันตามหลักปฏิจจสมุปบาทที่ว่า “อิมส้มวี ลติ อิท ໂහติ อิมส้มวี อลติ อิท ນ ໂහติ เมื่อลิงนี้มี ลิงนั้นจึงมี เมื่อลิงนี้ไม่มี ลิงนั้นก็ไม่มี”

ทฤษฎีความตั้มกับกฎแห่งกรรม

เนื่องจากฟ็อตตอนหรือองค์ประกอบอยู่ท่ามกลางของแสงเป็นทั้งอนุภาคและคลื่น ตอนที่เป็นคลื่น ฟ็อตตอนสามารถปรากฏได้ทุกที่ทุกแห่งในเวลาเดียวกัน การคาดคะเนว่าฟ็อตตอนจะปรากฏในที่ใดในขณะนั้นๆ จึงไม่มีความแม่นยำ การคาดคะเนจะถูกต้องเพียง ๓๕ ถึง ๙๐ เปอร์เซ็นต์ นี่คือหลักการแห่งความนำจะเป็นหรือความไม่แน่นอน(Uncertainty Principle) ของฟิลิกส์ความตั้ม ซึ่งช่วยยืนยันคำสอนเรื่องอนิจตาหรือความไม่เที่ยงในพระพุทธศาสนา

ไอน์สไตน์ไม่ชอบหลักการแห่งความไม่แน่นอนของฟิลิกส์ความตั้ม เขายังไม่สามารถยอมรับว่าโลกในระดับที่เล็กกว่าอะตอมถูกกำกับด้วยหลักการแห่งความไม่แน่นอน ไอน์สไตน์กล่าวว่า “พระเจ้าไม่ได้ทดลองลูกเต่า” เพื่อปฏิเสธหลักการแห่งความไม่แน่นอน ด้วยเหตุนี้ ไอน์สไตน์จึงทำการทดลองทางความคิดที่เรียกว่า EPR Experiment ดังกล่าวมาแล้ว อย่างไรก็ตาม ฟิลิกส์ความตั้มสมัยปัจจุบันได้พิสูจน์แล้วว่ามีหลักการแห่งความไม่แน่นอนอยู่ในโลกระดับเล็กกว่าอะตอม

มีคำถามว่า หลักการแห่งความไม่แน่นอนนี้จะขัดแย้งกับคำสอนเรื่องกฎแห่งกรรม ในพระพุทธศาสนาหรือไม่ ขอตอบว่า คำสอนเรื่องกฎแห่งกรรมไม่ได้ขัดแย้งกับหลักการแห่งความไม่แน่นอน เหมือนการที่กฎแห่งกรรมไม่เคยขัดแย้งกับคำสอนเรื่องอนิจตาหรือความไม่เที่ยง กฎแห่งกรรมเป็นกฎของเหตุและผล กรรมทั้งดีและชั่วเป็นเหตุจึงมีวิบากคือผลที่ตามมา เราต่างได้รับผลแห่งกรรมที่เราทำไว้ กฎแห่งกรรมเพียงบอกว่า เมื่อเราทำกรรมก็จะมีผลหรือวิบากตามมา

กฎแห่งกรรมไม่เป็นนิยมดินัยม (Determinism) คือไม่มีการกำหนดแน่นอนตายตัวว่า เราจะต้องเสวยผลของกรรมทุกอย่างที่เราทำไว้ นั่นคือว่ากรรมทุกอย่างที่เราทำในวันนี้จะเป็นต้องส่งผลในอนาคตเสมอไป คนที่เชื่อว่าเราต้องรับผลของกรรมทุกอย่างที่เราทำในปัจจุบันนั้น เชื่อผิดหลักพระพุทธศาสนา ดังที่พากลแกนกรรมทั้งหลายมักเชื่อว่า ถ้าเราทำกรรมชั่วไว้ในอดีต ผลแห่งกรรมชั่วนั้นจะตามมารังควานเราไม่รู้จักจบคลื่น เช่น ถ้าเราไปฆ่าเขาไว้ เขากลามามาฆ่าเราอีก ๕๐๐ ชาติ ความเชื่อเช่นนี้ทำให้คนเราจำนวนต่อโ.co ขาดความเชื่อในความดีและไม่ดี จัดเป็นความคิดแบบนิยมดินัยม คือเชื่อว่าถ้าทำกรรมอย่างนั้นต้องได้รับผลอย่างนั้นแน่นอนโดยไม่มีทางหลีกเลี่ยง

เมื่อว่าตามหลักพระพุทธศาสนา กฎแห่งกรรมไม่ได้กำหนดตายตัวเป็นนิยมอย่างนั้น ตรงนี้แหล่ที่หลักการแห่งความไม่แน่นอนของทฤษฎีความตั้มไปด้วยกันได้กับกฎแห่งกรรมนั่นคือ เรื่องที่ว่ากรรมใดจะให้ผลออกมากอย่างไรเมื่อไรเป็นสิ่งที่เราพยากรณ์ได้ยาก ท่านเรียกว่าเป็นอัจฉริยะคือเป็นเรื่องที่ไม่คาดคิด เพราะว่าเมื่อคิดมากในเรื่องนี้ก็จะทำให้กลایเป็นคนบ้า เพราะคิดเรื่องที่หนักเกินสติปัญญา

ตระกะง่าย ๆ ในเรื่องนี้มีอยู่ว่า กรรมที่เราทำไว้ทุกอย่างไม่จำเป็นต้องให้ผล ๑๐๐% ทั้งนี้เพราะถ้าเราต้องรับผลของกรรมที่เราทำไว้ทุกอย่าง เรา ก็ไม่มีทางไปถึงนิพพาน เช่นบาง คนตลอดชีวิตทำบ้าๆ ๕๐% ทำบุญ ๕๐% และต้องไปรับผลกรรมในชาติต่อไป เข้าต้องรับผลกรรมอย่างไม่รู้จบ เพราะในชาติต่อๆไปเขาก็ต้องทำการกรรมใหม่อีก การเสวยผลกรรมก็เป็นไปอย่างไม่รู้จบ ถ้าเป็นอย่างนี้ การเข้าถึงนิพพานย่อมเป็นไปไม่ได้

เนื่องจากพระพุทธเจ้าได้นิยามความหมายของกรรมไว้ว่า “**ເຈດນາທໍ ກິກຸຂວເ ກມູນໍ ວາຫາມີ**” แปลว่า “**ກິກຸຂຸທັ້ງຫລາຍ ເຮກລ່ວວ່າເຈດນາເປັນກຣມ**” กรรมหมายถึงการกระทำที่ไม่ดีไม่ชั่วในตัวเอง กรรมจะดีหรือชั่วขึ้นอยู่กับเจตนาและผลที่ตามมา เจตนาคือความใจ ใจ มันเป็นส่วนสำคัญในการทำการกรรมดีกรรมชั่ว ถ้าเราตั้งเจตนาทำความดีแทนที่จะทำความชั่วต่อไป เรายกสามารถเปลี่ยนกระแสกรรมได้ ผลแห่งกรรมชั่วก็จะถูกผลแห่งกรรมตีลบล้างไปเรื่อยๆ จนกระทั่งกลایเป็นอโහสิกะมีโมกากลจะให้ผลอีก เพราะเรากลایเป็นพระอริยบุคคลผู้เข้าถึงนิพพานไปแล้ว พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า ใครที่เชื่อว่าสิ่งที่ตัวเองเป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นผลมาจากการในอดีตถือว่าเชื่อถูกต้อง ส่วนใครเชื่อว่ากรรมที่เราทุกอย่างในปัจจุบันจะต้องให้ผลในอนาคต ถือว่าเชื่อผิด ทั้งนี้พระในอนาคตเข้ายังมีลิขิตชีวิตใหม่ด้วยการตั้งเจตนาทำการกรรมดีที่สามารถลบล้างผลกรรมชั่วที่ทำได้ก่อนหน้านั้น นี่แหล่คือกรรมลิขิตในพระพุทธศาสนา ซึ่งหมายถึงว่า คนเราสามารถลิขิตชีวิตใหม่ให้ได้กว่าเก่าด้วยพยายามทำการกรรมดียิ่งๆ ขึ้นไป

พระพุทธศาสนาเติมเต็มให้กับวิทยาศาสตร์

ที่กล่าวมานี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการนำปัญญาที่นักวิทยาศาสตร์ค้นพบมาเติมเต็มให้กับพระพุทธศาสนา ประเด็นที่จะพิจารณาต่อไปก็คือเราจะนำปัญญาในพระพุทธศาสนามาเติมเต็มให้กับวิทยาศาสตร์ได้อย่างไร

เป็นที่น่าลังเกตว่า แม้วิทยาศาสตร์ได้ค้นพบความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติที่คล้ายคลึงกับสัจธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น ทฤษฎีสัมพัทธภาพ ทฤษฎีความต้ม แต่ดูเหมือนว่าการค้นพบนั้นเป็นเรื่องวิชาการล้วนๆ ที่ไม่มีผลต่อความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของนักวิทยาศาสตร์ ข้อนี้แตกต่างจากการค้นพบสัจธรรมในพระพุทธศาสนาที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวพุทธ การเข้าถึงสัจธรรมสามารถเปลี่ยนแปลงจิตใจให้เป็นคนดีขึ้นและมีความสุขมากขึ้น ในขณะที่การค้นพบทางวิทยาศาสตร์อาจไม่มีผลกระทบต่อจิตใจของนักวิทยาศาสตร์เลย นั่นคือการค้นพบทางวิทยาศาสตร์อาจไม่ช่วยให้ผู้คนพบเป็นคนดีมีจริยธรรมเพิ่มมากขึ้น

เมื่อพิจารณาในมุมมองของพระพุทธศาสนา ปัญญาที่หยั่งเห็นสัจธรรมเรื่องปฏิจลสมุปบทช่วยทำให้มีความกรุณาเพิ่มขึ้นเอง เพราะปัญญาจะมาคู่กับกรุณาเสมอ นั่นคือเมื่อเราหยั่งรู้ว่าสรรพสิ่งเชื่อมโยงกัน เราจะเกิดกรุณาคือความสงสารห่วงใจคิดที่จะช่วยเหลือคนอื่น แต่ถ้าเราเห็นสรรพสิ่งเชื่อมโยงกันตามทฤษฎีสัมพัทธภาพ ก็ไม่แคร์ว่าเราจะเกิดกรุณาต่อมวลมนุษยชาติหรือไม่ ดังที่โอนัสได้นำผู้ค้นพบทฤษฎีสัมพัทธภาพได้ลงจดหมายถึงประธานาธิบดีรูสเวลต์ แห่งสหรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๗ ว่า “ระเบิดปรมาณูเป็นไปได้” ซึ่งมีล้วนสำคัญที่ทำให้ประธานาธิบดีตัดสินใจสร้างระเบิดปรมาณูที่ถูกนำไปปลอมเมืองอิรีซิม่าและเมืองนางชากของญี่ปุ่น

หลังจากเห็นอำนาจทำลายล้างของระเบิดปรมาณูแล้ว โอนัสได้เริ่มหันมาสนใจศาสนา เข้าพบว่าทฤษฎีสัมพัทธภาพของเขานำมาให้เห็นความเชื่อมโยงเป็นองค์รวม (Holistic) โดยมองเห็นสรรพสิ่งเป็นหนึ่งเดียวซึ่งใกล้เคียงกับมุมมองของศาสนา โอนัสได้เจ็บปวดว่า “ถ้าเป้าหมายหนึ่งของศาสนาอยู่ที่การปลดปล่อยมนุษยชาติให้เป็นอิสระมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ จากพันธนาการตัณหาอุปทานและภยาคติ การคิดหาเหตุผลทางวิทยาศาสตร์สามารถช่วยศาสนาให้บรรลุเป้าหมายนั้นได้อีกด้วยหนึ่ง” (If it is one of the goals of religion to

liberate mankind as far as possible from the bondage of egocentric cravings, desires and fears, scientific reasoning can aid religion in yet another sense.)

ทั้งนี้ของโอน์ลไตน์นี่ลดคล่องกับเป้าหมายในพระพุทธศาสนาที่มุ่งทำจิตใจมนุษย์ให้หลุดพ้นจากอำนาจแห่งตัณหาและอัตตาวุปทาน อุปทานที่ว่านี้คือความยึดมั่นในตัวฉันของฉัน ตามว่า อุปทานนี้เกิดขึ้นมาได้อย่างไร โอน์ลไตน์ตอบว่าอุปทานเกิดจากการมองโลกอย่างบิดเบือน (Optical Delusion)

เวลาที่เรามองดูสิ่งต่างๆ เราคิดว่าตัวเราเป็นศูนย์กลางของการรับรู้ คือเราเป็นจุด อ้างอิง (Point of Reference) ว่ามีตัวเราอยู่ที่นี่เป็นผู้มอง เรามองโลกและสร้างตัวฉันของฉัน ไปพร้อมกันว่าเราเป็นศูนย์กลางของจักรวาล เราหลงผิดคิดว่าตัวเองสำคัญที่สุด ทั้งๆที่ในความ เป็นจริง เราเป็นเพียงเศษเสี้ยวธุลีในจักรวาล ความหลงผิดทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวฉันเนื่อง มาจากความยึดมั่นในตัวตนของเรา นี่คือความเห็นของโอน์ลไตน์

พระพุทธศาสนาเรียกการมองโลกแบบบิดเบือนว่า “สัญญาริปลาส” แปลว่าการรับรู้ที่คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง สัญญาริปลาสนี้ทำให้เกิดทิฏฐิริปลาสคือความเห็นที่คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง นั่นคือความเห็นผิดว่ามีตัวตนและเกิดอุปทานคือความยึดมั่นในตัวตนที่คิดสร้างขึ้นมาันนั้น พระพุทธศาสนาสอนว่ากรรมฐานเป็นวิธีกำจัดริปลาสนี้ ซึ่งไม่ใช่หน้าที่ ของวิทยาศาสตร์ที่จะสอนวิธีกำจัดริปลาส โอน์ลไตน์บอกเพียงว่า ศาสนาจะต้องช่วยปลดปล่อย มนุษยชาติจากพันธนาการตัณหาและอุปทาน นั่นหมายความว่า ศาสนาเมื่อนำมาที่สังเคราะห์ จริยธรรมคือวิธีกำจัดชีวิตที่ถูกต้องแก่มนุษย์ โอน์ลไตน์และนักวิทยาศาสตร์ส่วนมากคิดว่าการ ศึกษาเรื่องจริยธรรมไม่ใช่หน้าที่ของวิทยาศาสตร์

โอน์ลไตน์เห็นว่าวิทยาศาสตร์มีหน้าที่แสวงหาลัจธรรมความจริงในธรรมชาติเท่านั้น ในขณะที่ศาสนาเมื่อนำมาที่พัฒนาจริยธรรมให้กับมนุษยชาติ แม้วิทยาศาสตร์และศาสนาจะทำหน้าที่ ต่างกัน วิทยาศาสตร์แยกขาดจากศาสนาไม่ได้ วิทยาศาสตร์และศาสนาต้องพึ่งพาอาศัยซึ่ง กันและกัน โอน์ลไตน์กล่าวว่า “วิทยาศาสตร์ที่ไม่มีศาสนาอย่อมพิกัดพิการ ส่วนศาสนาที่ไม่มี วิทยาศาสตร์ย่อมมีเดบอด” (Science without religion is lame, religion without science is blind) หมายความว่า วิทยาศาสตร์ที่ศึกษาแต่เรื่องสัจธรรมความจริงอย่างเดียว

โดยไม่สนใจเรื่องจริยธรรมความดีจะพิกัดพิการไม่สมバランス ล้วนคานนาทไม่สนใจลัจธรรมความจริงก็เหมือนคนตาบอด เพราะจะมีครั้ททางmagay ในอำนาจหนึ่อธรรมชาติและหลงยึดติดไส้ยาสต์

ทัศนะของโอน์ลไตน์นี้สอดคล้องกับคำสอนเรื่องการปรับอินทรีย์ในพระพุทธศาสนา นั่นคือการปรับความสมดุลระหว่างครัทธาภกับปัญญา ทั้งนี้พระคนที่มีปัญญามากแต่มีครัทนาน้อยมักเป็นคนช่างลงลัย ล้วนคนที่มีครัทหามากแต่มีปัญญาน้อยมักเป็นคนmagay ด้วยเหตุนี้ครัททางศาสนาภกับปัญญาทางวิทยาศาสตร์ต้องผสมผสานกันอย่างถูกส่วนเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

สร้างสรรค์วัฒนธรรมแห่งปัญญาและกรุณา



วิทยาศาสตร์ต้องมีศาสนามาเติมเต็มเพื่อสร้างประโยชน์สุขให้แก่มวลมนุษยชาติ นั่นคือศาสนามีหน้าที่เติมจริยธรรมให้กับวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือเพิ่มกรุณาให้กับปัญญาทางวิทยาศาสตร์ แรงจูงใจในการค้นหาสัจธรรมความจริงทางวิทยาศาสตร์ ไม่ใช่เพื่อปัญญาเพียงอย่างเดียวแต่เพื่อกรุณาด้วย ดังที่วิชาแพทยศาสตร์ศึกษาหาความจริงเกี่ยวกับโรคและยาภาระโรคก็ด้วยความกรุณาที่ปราณາจะช่วยคนให้ฟื้นจากทุกข์ทรมานเพราโรคภัยไข้เจ็บ 医疗ศาสตร์ จึงมีกรุนาเป็นแรงผลักดันในการแสวงหาความจริง ไม่ได้ทำเพื่อความมั่งคั่งส่วนตัว (Wealth) แต่เพื่อความผาสุกส่วนรวม (Health) ดังพระราชนำรักษาราชธรรมเด็กพระบรมราชชนกที่ว่า “ขอให้ถือประโยชน์ส่วนตนเป็นที่สอง ประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์เป็นกิจที่หนึ่ง ลาภทรัพย์และเกียรติยศจะตกแก่ท่านเอง ถ้าท่านทรงธรรมะแห่งอาชีพไว้ให้บริสุทธิ์” ความกรุณาจึงเป็นพื้นฐานของวิชาแพทยศาสตร์ ดังคำขวัญที่ปากกูในตราประจำมหาวิทยาลัยมหิดลว่า “อตตาน อุปม กเร” แปลความว่า “พึงปฏิบัติต่อผู้อื่นเหมือนดังปฏิบัติต่อตนเอง” นั่นคือการรู้จักเอาใจเขมามาใส่ใจเรา ถ้าเราเริ่มศึกษาวิชาแพทยศาสตร์ด้วยใจกรุณาอย่างนี้ ปัญญาของเราก็จะเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่มนุษยชาติ

ตัวอย่างหนึ่งของการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ที่มีกรุนาเป็นตัวขับเคลื่อนคือโครงการจีโนมมนุษย์ (Human Genome Project) ซึ่งเริ่มดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๓ ที่ประเทศไทย

สหรัฐอเมริกา มีประเทศที่เข้าร่วมโครงการนี้ ๑๘ ประเทศ เป้าหมายหลักของโครงการนี้อยู่ที่ การทำแผนที่ยีน (Gene Mapping) และถอดรหัสดีเอ็นเอของมนุษย์ โครงการสำเร็จแล้วลิ้นไปแล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๙ ใช้เงินไปทั้งสิ้น ๓,๐๐๐ ล้านเหรียญสหรัฐหรือประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ล้านบาท นักวิทยาศาสตร์เคยตั้งความหวังไว้ว่าเมื่อทำโครงการนี้เสร็จแล้ว พากษาจะค้นพบวิธีรักษาโรคมะเร็งและโรคที่มาจากการพันธุกรรมได้ทั้งหมด แต่ตอนนี้ แม่โครงการจะเสร็จลิ้นแล้ว นักวิทยาศาสตร์ยังไม่สามารถจะบอกได้ว่ายืนตัวไหนทำให้เกิดโรคมะเร็งจึงต้องทำการวิจัยกันต่อไป ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นต้นไป นักวิทยาศาสตร์บางกลุ่มเริ่มทำการใหม่ คือแทนที่จะศึกษาเรื่องยีน พากษาหันไปศึกษาเรื่องเชลล์ พากษาเรียกการศึกษาระดับนี้ว่า Epigenetic แปลว่า “เห็นอยู่ขึ้นไป” พากษาเชื่อว่าระดับการแตกตัวของเชลล์นี้แหล่ห์ที่ทำให้เกิดการถ่ายทอดทางพันธุกรรม ซึ่งสามารถอธิบายเรื่องยีราฟค้อยาวได้โดยผ่านทฤษฎีวัฒนาการ การที่ยีราฟค้อยาวไม่ได้มาจากยีนอย่างเดียว ตอนแรกคือของยีราฟยังไม่ได้ยาวมากเท่าไหร่ทุกวันนี้ แต่เมื่อยีราฟต้องยืดคอกินใบไม้บ่อย ๆ คือยีราฟจะค่อยๆ ยาวขึ้น เรื่องนี้เกิดจากการสะสมข้อมูลไว้ในระดับเชลล์แล้วส่งผ่านไปยังยีราฟรุ่นต่อๆ ไป การที่ยีราฟค้อยาวจึงไม่ได้มาจากยีนเพียงอย่างเดียว หากแต่ยังเกี่ยวข้องกับการปรับตัวไปตามลิ่งแผลล้อมและเก็บข้อมูลส่งต่อในระดับเชลล์

โครงการจีโนมมนุษย์ดังกล่าวมานี้ทำให้มนุษยชาติมีความหวังว่าลักษณะนี้เอง เราจะสามารถเอาชนะโรคร้ายอย่างมะเร็งได้เหมือนอย่างที่เราเคยเอาชนะการพิษและหิวต่อกโรคมาแล้ว นี่เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าสาขาวิชาแพทยศาสตร์เริ่มต้นจากความกรุณา ก็จะสร้างประโยชน์มหาศาลแก่มวลมนุษยชาติ เราจึงหวังว่าวิทยาศาสตร์ทุกสาขาจะเดินตามลีนทางแห่งกรุณา เช่นกัน เราอย่างจะเห็นนักวิทยาศาสตร์เป็นคนที่มองโลกโดยองค์รวมเป็นหนึ่งเดียว แล้วเกิดกรุณาคือปราณາจะใช้ปัญญาแห่งวิทยาศาสตร์ช่วยมนุษย์ทุกคนให้พ้นทุกข้ออั้นเนื่องจากโรคภัยไข้เจ็บและความอดอย่างทิวใหญ่เป็นต้น เหมือนตั้งที่พระพุทธเจ้าทรงมีทั้งพระปัญญา คุณและพระกรุณาธิคุณ จึงได้นำสัจธรรมที่พระองค์ตรัสรู้ออกเทคโนโลยีสั่งสอนตลอดพระชนม์ชีพ พระทุชชะนาทิตายะ พระทุชชะนาลุขายะ โลภานุกัมปายะ เพื่อประโยชน์ เพื่อความลุขแก่คนเป็นอันมาก และเพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก

ดังนั้น วิทยาศาสตร์ต้องมาคู่กับศาสนานادังที่บีญญาต้องมาคู่กับกรุณาจึงจะช่วยโลกให้อยู่รอดปลอดภัย จึงขอเสนอให้เพิ่มคำว่า”กรุณา”เข้าในหัวข้อของการเสนาในวันนี้ว่า “พระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ สร้างสรรค์วัฒนธรรมแห่งปัญญาและกรุณา” เพื่อว่าวิทยาศาสตร์จะเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่คนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก

ท้ายที่สุดนี้ ขออำนาจแห่งคุณพระคริรัตนตรัย จงอภิบาลประทานพรให้สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมการเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ จงทรงพระเจริญพระราชลิริสวัสดิพัฒนามงคลพระชนมสุขทุกประการ ลูกิตเป็นพระมิ่งขวัญของ พลกนิกรชาวไทยตลอดกาลนาน เทอญ

